

אתר דעת - מכללת הרצוג

מאסף לעניני חינוך והוראה

ה

בעריכת

חיים חמיאל

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ירושלים, תשט"ז
המחלקה לחינוך ותרבות תורניים בגולה
של ההסתדרות הציונית העולמית

www.daat.ac.il

אתר דעת - מכללת הרצוג

הרב זאב גולד זצ"ל

אתר דעת - מכללת הרצוג

כל המאמרים מתפרסמים על אחריות כותביהם

כל הזכויות שמורות

נדפס בהשגחת הוצאת הספרים של הסוכנות
היהודית לארץ־ישראל בדפוס יהודה, ירושלים

PRINTED IN ISRAEL 1956

התוכן

עמוד	
9	י. ר. ה. עציון / החינוך בתנ"ך
24	בנימין דה'פריס / הוראת התנ"ך בביה"ס הדתי היסודי והתיכון
29	הרב משה פיק / להוראת התורה בביה"ס היהודי בחו"ל
32	הרב יוסף היינימן / לשאלת בחירת המצחת הכלולות בסרשת כי תצא וסידורן
37	ד"ר מ. ה. בן שמאי / תפילתו האחרונה של משה רבנו
49	אהרן פיש / תורה ומעשה בראשית
55	ד"ר מ. זיידל / חידה וחלום במקרא
58	הרב יששכר יעקבסון / הבעיות בהערכת אישיותו של דוד
73	ד"ר מאיר ויס / על ארבעה מזמורים בספר תהלים
108	ד"ר יהושע בראנד / ארכיאולוגיה ולימוד המשנה
128	י. א. אפרתי / הוראת התלמוד למתחילים
140	ש. ספראי / לבעיית השימוש בספרות התלמודית כמקור ללימוד ההיסטוריה
147	צבי מאיר רבינוביץ / להוראת מדרשי האגדה
160	דב רפל / להוראת מחשבת ישראל בבית הספר
165	ד"ר פנחס רוזנבליט / הגישה אל ההיסטוריה היהודית בחינוכנו
177	חיים חמיל / הספרות היפה בחינוך הנוער הדתי
193	אסתר וגשל / הוראת הקריאה והכתיבה לפי שיטת האותיות
199	יהודה אליצור / גבולות הארץ במסורת ישראל
209	י. ר. ה. עציון / על הוראת הטבע בביה"ס הדתי
216	ד"ר יהודה מוריאל / השבת בחינוך הדתי
224	הרב ד"ר דוד אוקס / שעת המחנך בביה"ס התיכון הדתי
230	ישעיהו ת. הדרי / התשובה בחינוך היחיד והחברה עפ"י משנתו של הרב קוק

נפלה עטרת ראשנו. ראש המחלקה הרב זאב גולד זצ"ל נפטר בעיצומם של ימי הכרעה וגורל. הלך מאתנו מייסד המחלקה, מכוננה ומכוון פעולותיה. נסתלק המנהיג, המדריך וכבתה אבוקת האור שהאירה באש סנה את דרכנו. זקוף קומה התהלך הרב גולד זצ"ל בתוך עמו עד לימיו האחרונים. הפגין באישיותו ובהדרת פניו את גאון התורה וכבודה. האציל מדמותו על רעיו ותלמידיו שהסתפפו בצלו ועל כל אלה שהכירוהו פנים, הקסים בנועם דיבורו, בלהט מסירותו, בפעלתנותו ובעירנותו.

אחד ויחיד היה הרב זאב גולד זצ"ל, מופלא ומחונן – איחד וייצג את האהבה היוקדת לתורה והכמיהה העזה לגאולה. זכה להיות דובר לאומה וקברניטה של היהדות הדתית לאומית. הביא את חזון התורה והתחיה לרבבות והלהיבם לשיבת ציון. קרב המונים ליראת השם ולתורת ה' מציון. מסעו בשנים האחרונות באירופה ובארצות אפריקה הצפונית היה מסע של קידוש השם ונצחון כביר לרעיון הגאולה ולתקומת ישראל.

אך מופלא ויקר היה הרב גולד זצ"ל באצילות רוחו ביפי נפשו ובאהבת האדם – כל אדם. בעובדי המחלקה ראה משפחה אחת שדאגתו צריכה להיות נתונה להם. התענינותו האבהית הנלבבת הכנה ליוותה כל אחד מאתנו. חדוה וגיל זרע בכל. ממרצו ומכוחו שאבנו עידוד ואומץ. נתייתמנו.

מחמשת מאספי מעינות, שהופיעו עד כה, הוקדשו שלושה (א, ד, ה) לבעיות כלליות בהוראת מקצועות היהדות ובחינוך היהודי. במאסף ה', הגדול מקודמיו בהיקפו ובתכנו, מקיף החלק העוסק בשאלות ההוראה את מרבית המקצועות הנלמדים בביה"ס היהודי בגולה: קריאה וכתביבה, תנ"ך, תלמוד, מדרשי אגדה, מחשבת ישראל, תולדות ישראל, ספרות. בין השאר ראויים לציון מאמרים אחדים שיש בהם משום חידוש. הר"ר י. ר. עציון מביא במאמרו "החינוך בתנ"ך" כל אשר נזכר בתנ"ך על נושא החינוך והעוזר לקורא לקבל את תמונת החינוך על פי התנ"ך. הרב מ. פיק

מארה"ב מראה על דרך הוראת התורה בביה"ס היהודי בחו"ל מתוך החומש ובלא להיזק לקיצורים ולעיבודים. המחבר מנסה להדריך את המורה כיצד יכין את התלמיד מבחינה לשונית לקראת לימוד התורה. הד"ר יהושע בראנד מצביע על חשיבותו של המחקר הארכיאולוגי להבנת המשנה ולהוראתה בבית הספר התיכון. הבעיות שבהן הוא עוסק נוגעות ללימוד המשנה מבחינה ארכיאולוגית-היסטורית ובלשונית ומבחינת החינוך הדתי. מאמרו של י. א. אפרתי "הוראת התלמוד למתחילים" מכון למורים שהתחילו להשתמש בספר "תלמוד לתלמיד", שהוצא ע"י המחלקה. המאמר מסכם את הקשיים השונים שהמורה תלמוד למתחילים עומד בפניהם, וביניהם הקשיים מבחינת הלשון, המבנה, התוכן והקשיים הדידאקטיים. בסוף הוא מרצה את השיטה שמחברי "תלמוד לתלמיד" נקטו בה כדי להתגבר על הקשיים והם מסבירים למורה את השימוש בספר. צ. מ. רבינוביץ מתאר את האפשרות להורות מדרשי אגדה מתוך ספרי המדרש עצמם בלא להשתמש בליקוטים שמכילים "הרכבת נוסחאות" ו"צירופי שברים". המחבר מראה ש"אחרי התבוננות והתעמקות ברעיון הכללי רואים שיש קשר פנימי, רעיוני ואסוציאטיבי בין חלקי האגדה בתוך ספרי המדרש, ישנה כוונה ברורה ומטרה אחידה לכל המאמרים הבודדים".

הוראת הקריאה והכתיבה היא אחת הבעיות הקשות שהמורה בגולה מתלבט בה. מצד אחד הוכרזה השיטה הסינטיטית כמיושנת וכל ספרי הלימוד לכיתה א' שנת-חברו בארץ מיוסדות על השיטה הגלובאלית. אולם מצד שני בגלל קשיי הלשון ומיעוט הזמן המוקצב ללימוד עברית, כמעט שאין אפשרות להשתמש בשיטה הגלובאלית להוראת הקריאה והכתיבה בבתי הספר בחו"ל.

כל המורים הפונים ומבקשים ספרי לימוד והדרכה מן הארץ חוזרים על בקשתם להדריכם כיצד יוכלו להשתמש בשיטה הסינטיטית בלא לוותר על כל הטוב שהשיטה האנאליטית מעניקה למשתמשים בה. במאמרה "הוראת הקריאה והכתיבה בשיטת האותיות" מנסה הגברת א. וגשל להדריך את המורה בהוראת הקריאה והכתיבה עפ"י השיטה הסינטיטית כדי שיוכלו להפיק ממנה את התועלת המליאה וכדי שיוכלו להשיג את ההשגים הדרושים.

הרב זאב גולד וצ"ל הספיק לעבור על כל כתבי היד ולהעיר את הערותיו המדריכות. תודת העורך נתונה לגב' ד"ר נ. ליבוביץ על עזרתה בעריכת המאסף, ולמוכר המערכת מר שמואל בורנשטיין על העמל הרב שהשקיע בעריכה ובהבאה לדפוס. העורך